

ZAVOD ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA
INSTITUT ZA SAVREMENU ISTORIJU
SAVEZNI ODBOR SUBNOR JUGOSLAVIJE
REPUBLIČKI ODBOR SUBNOR CRNE GORE
REPUBLIČKI ODBOR SUBNOR SRBIJE

POSEBNA IZDANJA

Za izvršnog izdavača

Dr Dobrosav Bjeletić, direktor

Urednici

Dr Petar Kačavenda

Dr Petar Pijanović

Recenzenti

Mr Mirko Gutić

Dr Petar Kačavenda

Dr Gojko Miljanić

Grafički urednik

Svetko Reljić, ing.

VIKTOR KUČAN

BORCI SUTJESKE

O

ZAVOD ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA
Beograd, 1996.

CIP - Katàlogizadja u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

929:940.57(497.1)
KUČAN, Viktor

Borci Sutjeske / Viktor Kučan. - [1. izd].
- Beograd : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1996
(Novi Sad : Budućnost). - 1216 str., [40] str. s tablama : ilustr. ; 24 cm.
- (Posebna izdanja)

Tiraž 1000. - Bibliografija: str. 1213-1216.
ISBN 86-17-04984-7

a) BiTKa na Cyrjecipi 1943 - Učesnici
ID=48005900

PREDGOVOR

O bici na Sutjesci postoje dokumenta i naša i neprijateljska, poznati su planovi i odluke, naređenja i izveštaji o toku operacije. O toj bici objavljeno je i mnogo rasprava, studija, sećanja i drugih svedočanstava. Poznata su i brojna stanja jedinica jedne i druge strane. Naših boraca na Sutjesci bilo je preko 22.000, od kojih je u toku bitke poginulo preko sedam i po hiljada, a do kraja rata još tri hiljade - ukupno preko deset hiljada poginulih. To su krupne brojke koje, već same za sebe, mnogo kazuju. Ali, ono što se ne vidi iz tih brojeva su ljudi sa svojim imenima i prezimenima, svojim nadama i željama, ko su oni, odakle su i kakva im je bila sudbina. A baš taj ljudski faktor, onaj besprimerni moral i požrtvovanje umornih i gladnih mladića i devojaka, koji su na bespućima Durmitora, Maglića i Zelengore, u kanjonima Tare, Pive i Sutjeske jurišali na gotovo deseterostruko moćnijeg neprijatelja, imao je presudan značaj i u ovoj bici. Napor koji sam uložio da ostanu zabeležena imena i osnovni podaci svih njih samo je skroman prilog nezaboravu i dug prema mojim drugovima sa Sutjeske.

Podaci o borcima su sređeni abecednim redom, po jedinicama Operativne grupe divizija NOVJ (Vrhovni štab, četiri štaba divizija, šesnaest brigada i Centralna bolnica). Ispred svake jedinice dati su sumarni broječani podaci: brojno stanje (muškaraca i žena), broj poginulih u toku bitke i od završetka bitke do kraja rata, socijalna, nacionalna i teritorijalna pripadnost, starosna struktura i neki drugi pokazatelji.

Istraživački rad na prikupljanju i sređivanju podataka za borce sa Sutjeske otpočeo sam posle proslave 15-godišnjice bitke 1958. godine, kada se u stroju na Tjentištu našlo 7693 borca iz te bitke. Tada su, na osnovu njihovih sećanja, rađeni spiskovi sa imenima boraca po jedinicama. Taj spisak poslužio mi je kao polazna osnova u daljim traganjima za imenima i potrebnim podacima svih boraca sa Sutjeske. Dvadeset i pet godina kasnije, na proslavi 40-godišnjice bitke, u stroju na Tjentištu 1983. godine bila su ponovo 6163 borca. Na osnovu njihovih prijavnih lista prikupio sam oko pet hiljada adresa tih boraca, nastanjenih u tri stotine opština širom Jugoslavije. Preko opštinskih odbora SUBNOR-a uputio sam im upitnike za popunu odgovarajućih ličnih i drugih podataka i od najvećeg broja dobio tražene podatke.

Tokom tog istraživačkog rada za svakog borca otvorio sam zaseban karton u koji sam unosio sledeće podatke: prezime, očevo ime i ime (nadimak), dužnost i jedinica u kojoj se nalazio u toku bitke, godina i mesto rođenja, socijalna i nacionalna pripadnost, kada je stupio u NOB, članstvo u KPJ i SKOJ-u, poslednja ratna uuznost, a za poginule vreme i mesto pogibije. Za svakog borca istražio sam u prošeku tri izvora, što ukupno čini oko sedamdeset hiljada izvornih jedinica. U tom radu nailazio sam na brojne teškoće, kao što su: različiti podaci o jednom te istom Hrcu u pojedinim izvorima, često veoma oskudni podaci (samo ime ili samo pre-

zime), greške u prezimenima nastale u toku prepisivanja i objavljivanja (dovoljno je bilo da se pogreši samo jedno slovo pa umesto Matić ispadne Katić) itd. Takvi i slični problemi zahtevali su dugotrajna upoređivanja i proveravanja pojedinih podataka da bi se utvrdila njihova tačnost.

Sve prikupljene podatke boraca, sređene po mestima rođenja, uputio sam u razdoblju 1970-1988. godine na proveru odgovarajućim opštinskim odborima SUBNOR-a. Odgovore sa dopunama podataka i ispravkama, naročito u pogledu tačnosti prezimena i imena, godine i mesta rođenja, dobio sam od 260 opštinskih odbora SUBNOR-a.

Rezultati tog dugogodišnjeg istraživačkog rada su sređeni i najvećim delom provereni podaci za 22.148 boraca učesnika bitke na Sutjesci. Uprkos svim tim naporima postoji mogućnost da ima još jedan manji broj boraca sa Sutjeske čija imena teško da će ikada biti utvrđena.

U cilju delimičnog dočaravanja atmosfere u kojoj se bitka odvijala, uz spisak sa imenima i podacima boraca, naveo sam i preko stotinu kratkih priča koje neposredno govore o požrtvovanju, hrabrosti, drugarstvu, naporima, stradanju, gladi, ranjenicima i sudbinama pojedinih boraca, zabeleženo i objavljeno od strane učesnika bitke.

Kao zaseban prilog dat je pregled broja boraca sa Sutjeske po opštinama rođenja (rodom su iz preko 300 opština sa teritorije bivše Jugoslavije).

Posle rata dolazio sam na područje Sutjeske skoro svake godine i ostajao ponekad i više nedelja. Za to vreme obišao sam, većinom pešice i na konju, čitavu prostoriiju na kojoj se bitka odvijala, od linije Bijelo Polje-Kolašin do linije Foča-Miljevina-Kalinovik. Kao nastavnik katedre istorije na Višoj vojnoj akademiji u Beogradu dvadeset godina predavao sam pojedine bitke i operacije iz narodnooslobodilačkog rata. O bici na Sutjesci proučio sam svu dostupnu našu i neprijateljsku dokumentaciju, kao i većinu objavljenih radova. Sve to nije olakšalo da se prihvatim jednog ovako zamašnog poduhvata i da ga posle niz godina istraživačkog rada privedem kraju.

Sva istraživanja, rad na stvaranju kartoteke, pripremi i slanju dopisa sa prikupljenim poimeničnim podacima za borce sa njihovih teritorija za preko 300 opštinskih odbora SUBNOR-a, kao i prepisku sa pojedincima vršio sam samostalno, što je iziskivalo veoma mnogo vremena.

Posebno želim istaći da sam u tom radu imao punu podršku Saveznog i republičkih odbora SUBNOR-a, Nacionalnog parka „Sutjeska“, neposrednu pomoć oko tri stotine opštinskih i mesnih odbora SUBNOR-a, sekcija boraca nekih ratnih brigada sa Sutjeske, kao i znatnog broja pojedinaca. Bez te podrške i pomoći bilo bi mi veoma teško da sve te podatke prikupim i sredim. Želim da svima i ovim putem izrazim punu zahvalnost na pomoći koju su mi pružili.